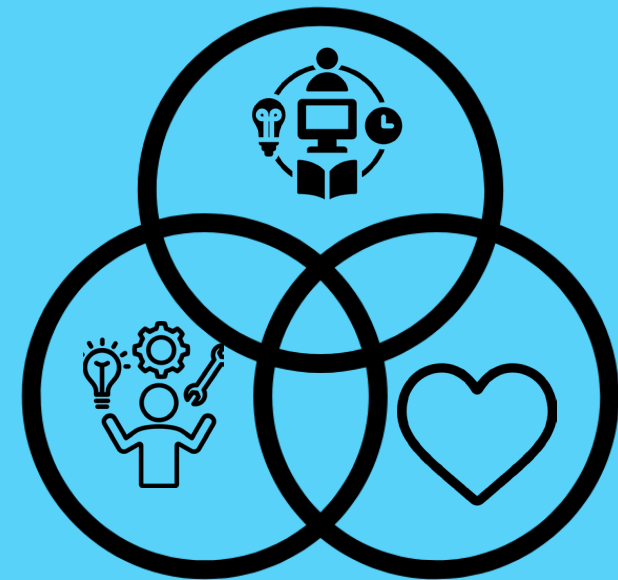

Welke factoren dragen bij aan het flexibiliseren van het opleidingsaanbod?

Een vragenlijstonderzoek naar EPA-gericht opleiden in ziekenhuizen en andere zorginstellingen

Samenvatting

Aanleiding

In CZO Flex Level is een flexibel stelsel ontwikkeld voor Verpleegkundige Vervolgopleidingen (VVO) en Medisch Ondersteunende Opleidingen (MOO). In 2018-2022 was dit voor de VVO gereed.

Dit stelsel stelt zorginstellingen in staat leertrajecten vorm te geven die flexibel zijn in:

- **Tijd** : variabele duur en volgorde van EPA's
- **Inhoud** : variabele combinaties van kern- en specifieke EPA's, afgestemd op de context
- **Transities**: snellere overstap of combinaties tussen specialismen met functie-overstijgende EPA's.

Hiermee biedt het stelsel een ruim scala aan flexibiliseringsmogelijkheden. Dit betekent echter niet automatisch dat deze mogelijkheden ook door lokale zorginstellingen worden benut.

Het toepassen van deze mogelijkheden vraagt om een gedragsverandering. Uit eerder internationaal onderzoek weten we echter dat flexibilisering niet alleen kansen, maar ook uitdagingen en risico's met zich kan meebrengen¹. De mate waarin deze flexibilisering wordt doorgevoerd, zal dan ook afhangen van lokale afwegingen en omstandigheden.

VRAAG

Welke factoren beïnvloeden de keuze van betrokkenen bij EPA-gerichte VVO opleidingen (praktijkopleiders, adviseurs en leidinggevenden) om het opleidingsaanbod te flexibiliseren?

Methode

Doelgroep en steekproef

Via email en de online community op NVZ kennisnet zijn ‘contactpersonen EPA-gericht opleiden’ van ziekenhuizen en andere zorginstellingen benaderd om een vragenlijst door te sturen naar praktijkopleiders, adviseurs en managers betrokken bij EPA-gerichte verpleegkunde vervolgoopleidingen. De vragenlijst is in totaal door 440 respondenten ingevuld:

Rol	Aantal	Cluster	Aantal	Setting	Aantal
Praktijkopleider	292	Acute zorg	152	UMC	100
Adviseur	80	Moeder en kind	101	Algemeen ZH	322
Leidinggevende	67	Langdurige zorg	110	Ambulancezorg	4
		Combinatie	77	Overig (bijv. kinderthuiszorg)	14

Vragenlijst

De vragenlijst is gebaseerd op het COM-B model, dat stelt dat gedrag verklaard kan worden vanuit een interactie tussen **Capaciteit** (kennis/vaardigheden), **Opportunity** (omgeving) en **Motivatie** (de wens om iets te doen)¹. De vragenlijst bestond uit stellingen (5-puntsschaal) met open ruimte voor toelichtingen in de volgende categorieën:

- Kennis over stelsel (**Capaciteit**)
- Opvattingen over belang en risico's van flexibiliseren (**Motivatie**)
- Opvattingen over beperkende en belemmerende factoren voor flexibilisering (**Opportunity**)
- Ervaren flexibilisering in de eigen instelling (**Gedrag**)

Vragen waren gespecificeerd naar verschillende flexibiliseringsmogelijkheden binnen het stelsel (bijvoorbeeld losse EPA's, variabele opleidingsduur, variabele leerroutes)

Analyse

Beschrijvende statistiek voor gesloten vragen, thematische analyse van antwoorden op de open vragen

¹West, R., & Michie, S. (2020). A brief introduction to the COM-B Model of behaviour and the PRIME Theory of motivation [v1]. *Qeios*

Resultaten

Capaciteit

- Respondenten zijn goed bekend met alle mogelijkheden tot flexibilisering (scores > 3.9)
- Ze geven aan met name mogelijkheden te kennen die in hun context worden benut
- Betrokkenheid bij implementatie helpt daarbij
- Verschillende informatiebronnen (bijv. landelijk en lokaal) kunnen verwarrend zijn

Motivatie

- Flexibilisering wordt belangrijk gevonden voor onder andere de zorg en carrièreperspectief (4.2-4.5)
- Risico's voor bijvoorbeeld patiëntveiligheid en professionele identiteit worden matig ingeschat (2.3-2.9)
- Meeste motivatie voor flexibilisering op inhoud: variatie binnen specialisme en kernleerroutes
- Flexibilisering in tijd wordt wenselijk geacht, maar wel binnen duidelijke kaders
- Er is onzekerheid en onduidelijkheid over het effect op de kwaliteit van de opleiding en op de (identiteit van de) professional

Opportunity

- Alle factoren (scores 2,7-3,5) lijken zowel als positieve als belemmerende factor gezien te kunnen worden
- Flexibilisering vraagt veel van planning en van de vaardigheden van werkbegeleiders
- EPA's als eenheid bieden mogelijkheden tot flexibilisering, maar de manier waarop ze zijn uitgewerkt niet altijd
- Aanbod van de theorie-aanbieder beperkt mogelijkheid tot flexibilisering
- Het belonen van vaste kernleerroutes met een diploma, en gebrekkige betrokkenheid van HR en financiële afdelingen bij het stelsel, werken belemmerend

Algemene trends:

- Wat betreft de inhoud, bleek de gewenste flexibilisering groter dan de ervaren flexibilisering. Voor flexibilisering in tijd gold dit ook voor de volgorde van EPA's, maar niet voor de duur van een EPA; er was juist meer behoefte aan duidelijke richtlijnen voor de duur van een leerroute. Bij transities bleek er meer behoefte te zijn om EPA's van verschillende specialismen te combineren dan momenteel het geval is, maar ook om opnieuw bewijs te verzamelen en theoretische kennis te volgen.
- Er was een wisselwerking tussen factoren: als bijvoorbeeld het combineren van leerroutes of het volgen van een alternatieve leerroute daadwerkelijk een goed beroepsperspectief biedt, of als het functiewaarderingssysteem herzien wordt, is men ook bereid om de extra investeringen te doen in bijvoorbeeld het trainen van werkbegeleiders.
- Flexibiliseren is maatwerk: De motivatie om te flexibiliseren hing vaak af van de individuele student en het type specialisatie en het soort instellingen
- Van de drie groepen scoorden de praktijkopleiders het hoogst op ingeschatte risico's van flexibiliteit (zoals voor patiëntveiligheid en structuur voor de student), het laagst op motivatie, en hebben het minste zicht op de 'opportunities'
- Flexibilisering vraagt een organisatiebrede cultuurverandering die pas recent in gang is gezet

Conclusie

- Betrokkenen zijn gemotiveerd om flexibiliseringsopties toe te passen- meer dan nu al gebeurt
- Er is het meeste enthousiasme voor flexibilisering op inhoud, met name binnen specialismen.
- Voor flexibilisering in tijd worden kansen gezien, maar ook het risico op onnodig lang studeren en gebruik aan structuur, waardoor het belangrijk is deze flexibiliteit in te kaderen
- Er is behoefte om EPA's van verschillende leerroutes te combineren, ook over specialismen heen; het combineren van specialismen hangt af van de mogelijkheid om dit goed te begeleiden en bekwaam te blijven
- Er is nog onzekerheid over langetermijn-effecten: meer zekerheid daarover kan doorslaggevend zijn voor motivatie om over praktische en organisatorische barrières heen te stappen
- Het is belangrijk om alle belanghebbenden (van werkbegeleiders tot en met HR adviseurs) te betrekken bij doorontwikkeling van beleid rond flexibilisering
- De uitwisseling van ervaringen, zowel lokaal als landelijk, moet blijvend gefaciliteerd worden
- Verder onderzoek naar hoe theorie-onderwijs optimaal flexibilisering kan ondersteunen en naar de lange-termijn effecten op de professional, de zorg en de arbeidsmarkt zijn nodig

Krachten en beperkingen onderzoek en aanbevelingen

Beperkingen

- Nieuw ontwikkelde vragenlijst
- Open vragen waren facultatief
- Relatief kort na implementeren stelsel afgenomen

Krachten

- Groot aantal respondenten
- Inzicht in verschillen factoren en hun samenhang

Aanbevelingen

Ziekenhuizen:

- Neem alle stakeholders mee (praktijkopleiders en werkbegeleiders, maar ook HR en financiën) in beleidsvorming en bespreek met hen de mogelijke kansen en risico's van een stelsel.
- Zorg voor voldoende mogelijkheden tot flexibiliteit, maar maak ook afspraken over de kaders waar binnen deze flexibiliteit plaatsvindt. Dit zorgt voor houvast en beheersbaarheid.

Opleidingsinstellingen:

- Ontwikkel de mogelijkheden van flexibel theorie- onderwijs verder.

Landelijk:

- Onderzoek de rol van diploma's in het opleidingsstelsel.

BIJLAGE: RESULTATEN VRAGENLIJST

Item	Adviseur M (SD)	Leidinggevend e M (SD)	Praktijkopleid er M (SD)	F(2, df)	p	Totaal M (SD)
Ik ben bekend met..(Capability)						
.. de mogelijkheden om te flexibiliseren in tijd (= variabele opleidingsduur) binnen het EPA-gerichte opleidingsstelsel	4,6 (0,7)	4,5 (0,7)	4,5 (0,7)	0,82	.441	4,5 (0,7)
... de mogelijkheden om te flexibiliseren in inhoud (= variabele combinaties van EPA's) binnen het EPA-gerichte opleidingsstelsel	4,5 (0,8)	4,3 (0,9)	4,1 (1,0)	7,13	< .001	4,2 (0,9)
... de mogelijkheid om versneld een tweede specialisatie te volgen vanwege al toegekende functie-overstijgende EPA's	4,5 (0,8)	4,1 (1,0)	4,0 (1,1)	7,07	< .001	4,1 (1,0)
... waar of bij wie ik informatie kan vinden over de mogelijkheden tot flexibiliseren binnen het EPA-gerichte opleidingsstelsel	4,2 (1,0)	4,2 (0,9)	3,8 (1,1)	8,82	< .001	3,9 (1,1)
Ik vind flexibel opleiden..(Motivation)						
... belangrijk om in te kunnen spelen op veranderingen in de zorg	4,7 (0,8)	4,7 (0,7)	4,3 (0,7)	14,45	< .001	4,4 (0,7)
... belangrijk om de opleiding af te kunnen stemmen op de capaciteiten van studenten	4,3 (0,9)	4,4 (0,8)	4,2 (0,9)	2,34	.097	4,2 (0,9)
... belangrijk om opleidingen te kunnen laten aansluiten op de specifieke patiëntenpopulatie van de afdelingen	4,6 (0,8)	4,5 (0,8)	4,3 (0,7)	7,57	< .001	4,4 (0,7)
... belangrijk voor loopbaanperspectief	4,5 (0,8)	4,5 (0,8)	4,3 (0,7)	5,16	.006	4,3 (0,8)
... een risico voor patiëntveiligheid	2,2 (1,0)	2,0 (0,9)	2,4 (1,0)	5,72	.004	2,3 (1,0)
... een risico voor de professionele identiteit van gespecialiseerd verpleegkundigen	2,6 (1,1)	2,5 (1,2)	2,6 (1,0)	0,06	.942	2,6 (1,0)
... een risico omdat het te weinig structuur voor studenten geeft	2,4 (1,0)	2,6 (1,1)	2,8 (1,1)	3,60	.028	2,7 (1,1)
... een risico voor de inzetbaarheid door een diversiteit aan leerroutes binnen eenzelfde functie	2,8 (1,1)	2,8 (1,2)	2,8 (1,0)	0,11	.896	2,8 (1,1)

BIJLAGE: RESULTATEN VRAGENLIJST

Item	Adviseur M (SD)	Leidinggevend e M (SD)	Praktijkopleid er M (SD)	F(2, df)	p	Totaal M (SD)
Ik vind het belangrijk dat in mijn organisatie...(Motivation)						
... er variatie is in hoelang een student over een EPA kan doen	4,2 (0,8)	3,9 (1,0)	3,8 (0,9)	5,34	.005	3,9 (0,9)
... er een richtlijn is voor de gemiddelde duur van iedere kernleerroute	4,2 (0,9)	4,5 (0,6)	4,4 (0,6)	4,33	.014	4,4 (0,7)
... de volgorde van de EPA's binnen de kernleerroute per student kan verschillen	4,2 (0,8)	4,2 (0,8)	3,7 (1,0)	9,99	< .001	3,9 (1,0)
... er variatie is in de leerroute (kern + specifieke EPA's) van studenten die dezelfde specialisatie doen	3,8 (1,0)	3,9 (0,8)	3,3 (1,1)	12,11	< .001	3,5 (1,1)
... losse EPA's gevolgd kunnen worden	4,7 (0,8)	4,6 (0,8)	4,2 (0,8)	18,86	< .001	4,4 (0,8)
... studenten EPA's van verschillende opleidingen kunnen combineren in een leerroute	4,2 (0,9)	4,2 (0,9)	3,6 (0,9)	13,30	< .001	3,8 (1,0)
... de student opnieuw de theorie volgt van een functie-overstijgende EPA die binnen een andere specialisatie is toevertrouwd	2,3 (0,9)	3,0 (1,3)	3,0 (1,1)	11,82	< .001	2,9 (1,1)
... de student opnieuw bewijs verzamelt om een functie-overstijgende EPA toevertrouwd te krijgen die al in een andere specialisatie is toevertrouwd	3,0 (1,2)	3,1 (1,4)	3,2 (1,1)	1,12	.327	3,2 (1,2)

BIJLAGE: RESULTATEN VRAGENLIJST

Item	Adviseur M (SD)	Leidinggevend e M (SD)	Praktijkopleid er M (SD)	F(2, df)	p	Totaal M (SD)
Ik mijn organisatie...(Gedrag)						
... is er variatie in hoelang een student over een EPA kan doen	4,0 (0,8)	4,0 (0,8)	3,9 (0,8)	0,58	.560	3,9 (0,8)
... is er een richtlijn voor de gemiddelde duur van iedere kernleerroute	4,1 (0,8)	3,7 (1,0)	4,1 (0,8)	6,35	.002	4,0 (0,8)
... kan de volgorde van de EPA's binnen de kernleerroute verschillen per student	3,6 (1,0)	3,7 (1,1)	3,7 (1,0)	0,78	.459	3,7 (1,0)
... is er variatie in de leerroute (kern+ specifieke EPA's) van studenten die dezelfde specialisatie doen	2,8 (1,1)	3,1 (1,2)	3,1 (1,2)	1,49	.226	3,1 (1,2)
... kunnen losse EPA's gevolgd worden	4,2 (0,9)	3,9 (1,1)	3,7 (1,1)	1,38	.252	3,8 (1,1)
... kunnen studenten EPA's van verschillende opleidingen combineren in een leerroute	3,1 (1,2)	3,2 (1,0)	2,9 (1,1)	5,18	.006	3,0 (1,1)
... volgt de student opnieuw de theorie van een functie-overstijgende EPA die binnen een andere specialisatie is toevertrouwd	2,3 (1,0)	2,7 (1,0)	2,6 (1,0)	3,44	.033	2,5 (1,0)
Verzamelt de student opnieuw bewijs om een functie-overstijgende EPA toevertrouwd te krijgen die al in een andere specialisatie is toevertrouwd	3,1 (1,1)	3,3 (1,3)	3,0 (1,1)	0,88	.415	3,1 (1,1)

BIJLAGE: RESULTATEN VRAGENLIJST

Item	Adviseur M (SD)	Leidinggevend e M (SD)	Praktijkopleid er M (SD)	F(2, df)	p	Totaal M (SD)
In mijn organisatie stellen de volgende factoren mij in de gelegenheid te flexibiliseren (Opportunity):						
Functiewaarderingssysteem	2,5 (1,2)	2,9 (1,3)	2,7 (1,1)	2,05	.130	2,71
FZO-financiering	3,9 (1,0)	3,4 (1,1)	3,2 (0,9)	15,09	< .001	3,38
Aanbod van onderwijsinstelling(en)	3,3 (1,2)	3,1 (1,3)	3,2 (1,1)	0,62	.538	3,23
Vaste volgorde van sommige EPA's (zoals landelijk vastgelegd in EPA-beschrijvingen)	2,7 (1,1)	3,0 (1,0)	3,1 (1,0)	5,42	.005	3,01
Afdelingsrooster	3,2 (1,0)	3,5 (1,1)	3,3 (1,1)	1,25	.287	3,31
Administratieve verwerking van individuele leerroutes	3,1 (1,1)	2,9 (1,1)	3,3 (0,9)	5,67	.004	3,20
Vaardigheden van werkbegeleiders om af te stemmen op individuele leerbehoeften	3,4 (1,0)	3,6 (1,1)	3,5 (1,0)	0,88	.415	3,52
Veranderingsbereidheid in mijn organisatie	3,4 (1,1)	3,7 (1,0)	3,4 (0,9)	3,80	.023	3,43

BIJLAGE: RESULTATEN VRAGENLIJST

Item	Gewenst M (SD)	Ervaren M (SD)	t(df)	p
Discrepantie tussen gewenste en ervaren flexibilisering:				
variatie in hoelang een student over een EPA kan doen	3.88 (0.93)	3.94 (0.82)	-1.23 (429)	.219
een richtlijn voor de gemiddelde duur van iedere kernleerroute	4.37 (0.67)	4.03 (0.81)	7.43 (426)	< .001
de volgorde van de EPA's kan binnen de kernleerroute verschillen per student	3.90 (0.98)	3.70 (1.03)	3.95 (420)	< .001
variatie in de leerroute (kern+ specifieke EPA's) van studenten die dezelfde specialisatie doen	3.51 (1.08)	3.07 (1.15)	8.09 (407)	< .001
losse EPA's kunnen gevolgd worden	3.82 (0.98)	3.03 (1.11)	12.97 (372)	< .001
studenten kunnen EPA's van verschillende opleidingen combineren in een leerroute	4.39 (0.78)	3.83 (1.07)	10.98 (411)	< .001
De student volgt opnieuw de theorie van een functie-overstijgende EPA die binnen een andere specialisatie is toevertrouwd	2.88 (1.14)	2.53 (0.99)	5.75 (327)	< .001
De student verzamelt opnieuw bewijs om een functie-overstijgende EPA toevertrouwd te krijgen die al in een andere specialisatie is toevertrouwd	3.20 (1.19)	3.07 (1.09)	2.35 (339)	.019

Meer weten?

Mail: epa-onderzoek@umcg.nl

Onderzoeksgroep

Prof. Dr. Evelyn Finnema, UMCG

Dr. Inge Pool, Isala

Dr. Malou Stoffels, Amsterdam UMC

Wilma Kleijer, MSc, RN, UMC Utrecht/Axion continu

